

ایکنجی سنہ

سنجی و آتجی صابی

دَارُ الْفُنُونِ

الکلیفان کتب و کتب و کتب

تاریخی ، اجتماعی ، دینی ، فلسفی

حزیران — ۱۹۲۷

شہزادہ ہاشمی — اوقاف مطبعہ سی

۱۹۲۶

فرانسه حكومتى واللى سنه دى نبرى الهيات

فرانسه ده، رسمى دى تدرى سانه وقوعبولان بويوك تحولات، يك ممتاز برپروستان على، «موريسى ورن maurice Vernes» نك ۱ شباط ۱۸۷۹ ده «Revue de Paris Scientifique» ده نشر ايتش اولدينى بر مقاله دن اعتباراً باشلا دى سويلنه بيلير. بومقاله نك عنوانى بوتون بر پروگرام ادى: «مبت علم اولارق ملق الهيات ولايق تدرى سانه كى موقعه دائر». [۱]

بومسئله، آروپاده كونك مسئله سى ايدى. اون طقوزنجى عصر ده على تحصيلك خاصتاً منكشف اولدينى ايكي مملكت، آلمانيا وهولاندا، بوخصوصده بويوك برعلاقه كوسترييورلردى. يكي عهدك مشهور بر مفسرى، آلمان پروفيسورى هولتزمان Holtzmann ۱ ميس ۱۸۷۸ ده سلترازبورغ دارالفنونى امينلىكى وظائفنه باشلا ركن، «معاصر الهياتك ترقى ورجعتلى والهياتك كافة علومه نسبتله موقى» [۲] عنوانلى بر نطق ايراد ايتمشدى. هولتزمان، بونطقنده اول امرده، آلمان ياده اولدينى كى، فرانسه ده دخى، هنوز اون سكونجى عصر ده، مدينه متدائر بالجله مسائلك «الهياتك تعين ايتش اولدينى بر عالم تلقيدى حدودى داخلنده» حركته تنزل ايتديكى تين ايتمشدى. فقط اون طقوزنجى عصر ده وضعيت، برعكسدى: حاكم بر نصيبلىق قارشى سنده مه تودلرينك حرىتى استرداد ايتك وظيفه سى آرتق تاريخ، حكمت، طبيعيات علملرينه دكل، روحك يوكسك تعليم و تربيه لرى مجموعنده، اوزمانه قدر ايسته مش اولدينى موقعه حق ويرد ريمكى اخطار ايدن بالذات علم الهى به ترتب ايدىوردى. فى مابعد علم الهى، تاريخ، فلسفه، علوم ساحه سنده متفوق مه توديك وصحيح تجقيقات اصولى، خصوصى تحريات وتديقائى ماده سنه تطبيق ايتك اقتدارى خاثر بولوندينى اثبات ايتك مجبور ايتنده ايدى. «حالبوكه منصوصى ياخود

[1] De la théologie considérée comme science positive et de sa place dans l'enseignement laïque

[2] Progrès et reculs de la théologie Contemporaine : situation de celle-ci par rapport à l'ensemble des sciences. ۱۸۳۸، Trübner كيتبخانه سى، سلترازبورغ اتوز آلنى صحيفه لى رساله.

سیسته مانیک علم الهی، دین فلسفه سندن مستعار اساسلریه فلسفه یه عائد اولدیغنی « استراز بورغ دارالفنونک یکی امینی سویلیوردی . » تفسیر و تاریخی الهیات ماده لری ، الهیات فا کولته سی عنوانی تحتنده بو قدر مختلف ماده لری جمع ایتمش اولان محلدن تجرید ایدلیکی تقدیرده ، بوماده لر قسماً تکرار لسانیاته ، قسماً تاریخه عودت ایده جگدی . » بومسرو داتنه جسورانه بر مقایسه علاوه ایدیوردی : « در حال صاتیلمق ایچون ، بر تجارتخانه صاحبک وظیفه سی ، ایشلری منتظم طوتمق ایسه ، ائی بر الهیات پروفیسورینک وظیفه سی ده ، تحریات و تدریساتی ، الهیات تدقیقاتنک محدود ساحه سندن ، عمومی علم ساحه سنه نقل ایتمک متبادیاً حاضر بولونمقدن عبارت در : تشریح ایتدیکی نتایج اویله بروضوح ، اویله بر شفافیت ویرمیلدرکه در حال وبلا مشکلات علمک چرچویه سنه تطابق ایسون ، بو علمدن یالکز بری و بسیطی قانونلری کنبدنده طاشیر . روحله طبیعت علمی آراسنده ، طبیعت بشریه شرطلرینک ایسته مش اولدیغنی بولومه رغماً یالکز بر وعینی مه تود قبول و تطبیق ایده بیلسون . »

آلمان حکومتی طرفندن الهیات فا کولته سنک الفا ایدلمسی کیفیتنی بیله ، هولنزمان صراحتاً تصور ایتمشدی . بو تقدیرده نصک تشریحنه ، تاریخ و فلسفی تدقیقاته مخصوص شعبه لر فلسفه (ادبیات علوم) فا کولته سنک همجنس لرینه التحاق ایتدیکی حالده ، عملی الهیات تدریساتی (عقائد مذهبییه و وعظه متدائر اولانلر) علاقه دار کلیسالرك طوغریدن طوغریوه اداره سنه مودوع ، خصوصی مؤسساته انتقال ایده جگدی .

هولنزمان ، الهیات فا کولته سنک تجدرینه ، هیچ طرفدار کورونمه یور ، بونلرك محافظه ایدلمه سی سببی بوجه آتی سوزلرله التزام ایدیوردی : « دینی ، علمی تدقیق موضوعی اتخاذ ایدره ك علمی بر مراقبه یه تابع قیلوب کندی یولنی علی العیما تعقیب ایتمه مایع اولق ، بویله جه معاصر مدنیتک بالجمله نتایجنی تهدیده قادره بی حدود ابتدائی بر قوت حالنه انکشاف ایتدیرمک واقعه سنده دارالفنون تدریسانک طبیعتنه مخالف برشی بولونماسی محتمل دگیدر ؟ » .

ایکی سنه اول هولاندا ، آلمانیا الهیاتی طرفندن سزینلن تحویلی تحقق ایتدمشدی . فقط رهبانک وظائف خصه سیه لرینه مودوع احضاری عناصری خذف ایتمک خصوصیتیه هولاندا ، اساساً الهیات فا کولته لرینی محافظه ایتمشوردی . بوراده منحصرأ موضوع بحث اولان پروتستان مؤسساتی در . ۲۸ نیسان ۱۸۳۶ قانونیه هولاندا اوج دارالفنونی ،

Leyde ، Groningue ، utrecht ، كذلك آمستردام ناحيه دارالفنونى ، ۱ تشرين اول ۱۸۷۷ تاريخندن اعتباراً كليسا-الزله موجود بوتون رابطه لردن قورتيلوب ، اعمال تعليم و تربيه سى خارج اولق اوزره فلسفه و دينى تاريخك تماماً علمى تدريسنه مخصوص « لايبىق فا كوله » اولدقلى اعلان ايدلى .

بوتحول بوجه آنى شرائط تحتنده جريان ايتشدر : هولاندا قانولكلرى و مخالف مذاهب ، يالكززه فومه رسمى كليساسنك يوكسك تدريساتده كرسيلر صاحبي اولديقلرندن چوقدئبرى شكاييت ايديوورلردى : بناء عليه يا الهيئات فا كوله سنك مختلف مذاهيدن تأسيسى ياخود دها زياده اوزمان فا كوله لرده موجود اولان ره فورمه آيتنك الفاسيله ، مختلف عبادتلك مسساواتى ايسته بورلردى . بوايكنجى تقديرده ، هر كليسا-كندى پاپاسلر سى يتشديرمكه مخصوص تاقى ايتدكلرى تعليمى تنظيم ايتمكى درعهده ايتك مجبوريتنده بولنه حقدى .

ايمدى نه تاژنه رو ، لك روزنامه سنه كل حالنده برمتن وضع ايله على تحصيلك تكرار تنظيم و تنسيقنه دائر مناقشه لر حاصل اولدنى زمان مسئله نك ، دينى تحصيله عاثر رسمى كرسيلرك الفاسى جهتنده حلى لازمكديكى كورونيوردي . فقط هولاندا افكار عموميه سى اوچنجى برطرز حله شدتله طرفدار اولدى : اولجه ذكر ايتديكمز طرز حل ، اوزون مدا كرتدنصكره ، يوكسك تحصيلك طبيعى شرائطيه ايله مختلف دينلك مسساواتى آراسنده اك محق تدبير مصلح اولق اوزره قبول اولوندى .

۲۸ ايلول ۱۸۷۶ قانونك قرق ايكنجى ماده سنه نظراً الهيئات فا كوله سنده بوجه آنى درس لر اوقونيور :

- (۱) قاموس الهيئات
- (۲) الوهيه متدائر عقائد تاريخى
- (۳) عمومى دينلر تاريخى
- (۴) اسرايلى دينى تاريخى
- (۵) خريستيانلق دينى تاريخى
- (۶) اسكى اسرايلى و خريستيان ادبياتى
- (۷) اسكى ويكى عهدك تفسيرى
- (۸) خريستيان دينك نصلى تاريخى

(۹) دينك فلسفه سى

(۱۰) اخلاق

بويله جه ۱۸۷۶ بعده ۱۸۷۸ ده هولاندا ، سوكره آلمان ياده منور كيمسه لرك فيكرى ، دىنى تاريخ و فلسفه ماده لر ينك يوكسهك دارالفنون تحصيلى قادرولرنده . « خصوصى بركليسا ، قاتوليك يا خود پروتستان كليساسى نقطه نظرندن وضع ايدلك ايسته نديكندن دولابى دكل ، فقط بوماده لر ، بالضرور تاريخ و فلسفه نك عمومى تدريسنه وبوكا ، مه توديك تدقيقك تام ، تنقيدى ، وثيقه وى اصولنى تطبيق شرطنه تابع اولدقلرندن دولابى » (بوجله مورينى ورن كدر) محافظه سى لهند ، شديله تظاهر ايتمشدى .

تدقيقمرك ايلك سطرلرنده قيد ايتمش اولديغمز موسيو موريس ورن ك ۱۸۷۹ تاريخنده Revue scientifique ده نشر ايتمش اولدينى مقاله ، بوامثال وادله نك قوتيله يازلمشدى . بومقاله ده موريس ورن ، (۱) تنقيدك صحيح اصولى دىنى تاريخ واقعه لر افكارينه تطبيق اولدندينى زمان الهيات ، مشيت علم اولسق اوزره تصور ايديله بيله چكى (اك اشاغى مباديسيندن ، نصوص و كليسا لرك اعمالنه قدر) ، (۲) دولتك اجرا ايتمش اولدينى تدريسات ، انسانيت فكرى انكشافنك اساسى جهت لرندن هيچ برينى دورطو تاماق ادعاسنده بولونديجه ، تعريف ايدلديكى وجهه ، الهيات يا خود دىنى تنقيد برير ويرلمسنى التزام ايديوردى . محرر ، بالنتيجه باشليجه دارالفنون صرا كزنده ، دينلر تاريخه ، كتاب مقدسى و اسراييل دىنى ، خريستيانلرك منشأ لرينه ، قاتوليك كليساسى تاريخنى تدقيق و تبينه مخصوص كرسيلا احداث ايتمشى فرانسه حكومتندن ايسته يوردى .

بومقاله ، اوغوست قونتك تليدلرندن اك مشهورى وبوتاريخنده فرانسز پوزيتيوزمى رئيسى اولان Emil Littré نك ، عيى سنه مائس - حزيران (۱۸۷۹) اينده انتشار ايدن « ره ووسياتيفيق » ده چوق مقيد بياناتى موجب اولدى . (۱) بومحيفه لره Emil littré موريس ورنك واثقى الترام ومدافعه ايتك ، بالحاصه دولت قادرولرنده ، هيچ برشكل آلتنه دىنى دريسانده بولونلامسنى درميان ايدنلرك اعتراض لرينى رد ايتك ايسته يورلردى . نه ميل ليتره ، « واقعه لرى تبين وبويله جه استنتاجانده بولونان تجربى مه توده ، ايكى طرف تابع اولدينى زماندر كه بوكون مخالف افكار ، معين بعضى نقاط اوزرنده فلسفه يه مطابق اولارق اثتلافى ايتمشى ممكندر . . . بوراده حاكم اولان تاريخى اصولدر . زمان ومكانلره نظراً الهياتك دوچار اولدينى مختلف صفحتانى نظر دقته آلان تاريخى اصول ، الهياتى

بشریت تاريخك اجزاد متممہ سى و بوحیثیتیلہ تماماً مثبت برتدقیق و تتبع اولدیغنی اعلان ایدیور . موضوع الهیات کندیسنی فوق الطبیعه کی تقدیم ایتمسک اهمیت یوقدر . الهیاتک تولد ، انکشافی ، اشکالی ، نفوذ و تأثیری ، انحطاطی طبیی درلر . بوده مثبت بیلکی ده کندیسنه خاص تالی ایدیان فوق الطبیعه پرئسی اخراج ایدر . بواصول ، حقیقی اثباتی اولمادیغندن تاریخ دیه تقدیم ایدیان مناقبی ، شیئی هیچ براساسی بولمادیغندن مطلق دیه کوستریلان انفسی تلقیاتی تبعید ایدر ... لایبق تدریسات ، اساسی اولان هیچ برشیدن کفید ایتمه ملیدر . شو حوالده جمعیتلرک اخلاقی اداره سى خصوصنده (۱) صی ۳۶۵-۳۷۴ موسیوم . و درنك مقاله سیله عینی عنوان آئند : « مثبت علم اولمق اوزره ملی الهیات ولایبق تدریساتده موقعنه دائر » .

الكاساسی تی ، جمعیتلر ایچنده حاکم اولمش اولان یاخود حالاحاکم دینلرایسه ، آرالرنده هپ مشابهلر وعدم مشابهلره ملک دکلیدر ؟ مؤسسهرک مشترک ماهیتی تشکیل ایدن مشابهنه وعدم مشابهلر ، مختلف معشری محیطلرده تولد وانکشاف ایتمشدرلر « دیوردی . اوزمان ، ئەمیل لیتزه واسع ، عمومی برنظارله « مقدس علملر » ایله دنیوی علملر آراسنده مقدا یوکسلن مانعهنک ، مثبت مه تود تاریخ و تنقیدی تحریاته توسع ایتمدیکی زماندن اعتباراً ایتمدیکنی درخاطر ایتمدیوردی . پروتستان الهیات مکتبلرینک بو خصوصده کی تشبثندن ستایشله بحث ایدیور ، بوندن « فرانسه ده عالی تحصیلک فیاضی برساحده زنگینله مه زمانی کلیدیکی درسنی استخراج ایدیوردی . « کلیسا تحصیلنه مداخله ایدهجک دولت اولمادیغنی صراحتاً سوبله یوردی ... فقط اگر حکومتک هیچ دکله فرانسر حکومتنک ، تدریسی خصوصنده نصی یوقسه ، وظیفه سى تأسس ایدن یکی علملره ضبط وربط ویرمک واک قطعی تالی ایدیان مه تورلره یول ویرمکدر . « عالمده حکمران اولان بویوک دینلرک واسع برلوحه سنی ترسیم ایتمکدنصکره ، ئەمیل لیتزه ، مسروداتی بوضورتله انتاج ایدیوردی : بو مختلف کتا بلردن (کتاب مقدسی ، وهدا زندآوه دتا ، قرآن) هر برینک تقدیم ایتمش اولدیغنی نصوصی ، بونلری محتوی متلر الهی درلر . بو کتا بلر ، عالمک وارلغنه ، مقدرات بشره متعلق مسائلی حل ایدرلر . مطلق برایمان امر و تکلیف ایدرلر . بونلر اختلاف لیلر و رادیقالاره نظراً ، منفور خرافه لر و انسانی اوپوناجق مصالحلردن جمع ایتمشدرلر . بونلر قدسی و دنیوی مستبدلرک ملتندن تنفعنی تسهیل ایتمشدر ، و بشره فلاکت کیترمشدرلر . بو مخالف فرقه لر آراسنه ، تنقیدی الهیات مجموعه سی صابی ۵

تاریخ کیره دك علم ایچون ، کائناتک معلوم نظامنه مخالف اولان هیج برشی قبول ایتمه میس
حققی و جمعیتلر مسسلیکی ایچون قطعاً عظمت و خیرکارلغی اولان بر تکاملک ضروری
شرائطی ایسته یور . ایسته مورسی ورنک ایسته مش اولدیغی کرسبلرک احداثی ، منازع
فی باطل اعتقادار ایله مجادله ایتمک ایچون مهمدر .

بوصلاحیتدار سسلر خادجند ، بالذات واقعلر دخی سویله یوردی : قولژ دو فرانس ده ،
مصریات ، آثوریات کرسیلری ، هند و عجم ، چین ، قبل السلام ، بعد السلام مدنیتلری
تدقیقته مخصوص کرسیلر ، دینی آیینلر و اعتقادلر تبعه نهزاید براهیت ویریبوردی . یونانیلر
و لاتیلیلر خصوصده ، آرکه تولوژی و تاریخ ، دنیوی ساحه ایله ، مقدا تخصیص ایدیلن ساحه
آراسنده بر کوپری خدمتی کورویوردی . قیسبولوژیست پول بهرت Paul Bert ک تشبیه ، برآز
صوکره قولژ دو فرانس ده ، دنیلرک مقایسه لی بر تاریخی کرسیسی تأسی ایتدی .
فرانسزجه قونوشان اجنبی ممالکتلرده ، اسویچره ، باعبقاده دخی عینی نوعدن تدریسات
تنظیم ایدیلیوردی : جنوه ادبیات فاکولته سنده دنیلرک عمومی تاریخی کرسیسی کشاد
ایدیلور ، بروکسل دارالفنون مشابه بر کر بی بی « قونت غوبله دالویه لایه Goblet d'Alviella
یه تودیع ایدیلیوردی . دیگر طرفدن Guimet موزه سی سایه سنده ، بالذات مورس
ورن ، واقعلرک و موثوق وثیقه لرک شدتلی تنقیدی اندیشه سیله مدنی و غیر مدنیلرک ،
وحشیلرده عبادتک ابتدائی شکلندن ، اسلام ، خریستیان ، هند ویزمک الک مصفی الهیانه
قدر منتظماً و شیئی صورتده تدقیقته تخصیص ایدیلن « Revue del, histoire des religions
مجموعه سی تأسیس ایتدی . یکر می سنه اول ، اختلاجلی کورونه چک بونجیده ، افکار
عمومیه طرفندن بلا مشکلات ، توجهله قارشولاندی .

بوزمانده سیاسی احوال ، قاتولیک الهیات رسمی فاکولته سنک العاسنی موجب اولدی

(۱۸۸۶) .

هولاندا و آلمان الهیاتچیلری مناسبتیه ، ۱۸۷۹ ده مورس ورن طرفندن درپیش
ایدیلن مسئله ، فرانسز فکر عالی حضورنده ناکهانی طوردی : مختلف کلیسالرک خصوصی
تشبته متروک دینلره عأند بوتون تحصیل حکومت رد ایتمه لیمدر ؟

اون سکنجی عصره قدر ، بوتون دارالفنونلر یزک اساسی مه قانیزماسنی تشکیل ایتمش
اولان الهیات فاکولته لرینی ۱۸۸۶ ده ، انقایه سوق ایدن سیاسی و فکری اسبابی تدقیق
ایتمک یری بوراسی دکلد . تدقیق ایتمک ایسته دیکمز ماده ، بوزمانده جریان ایدن شیلردر .

بالخاصه قانونيكلرده ، اعتماديات جهتندن اولدينى قدر ، حكومت جهتندن ده مهم واقعه لر جريان ايتدى .

قانونيكلرده ، مؤمنلر كى مالى معاوتى ، رهبانك مشهور متفكر عنصرلرى وقانونيكلر دىنك لاييق سالكلارى معاوتيله ، يارس ، بعض بويوك ايالت شهرلرنده (بالخاصه ليل ، آنزه رده) حكومتك كنه مائل وا كثر يا پارلاق برموفقيله اعطا ايدلمش اولان حقيقي على برتحصيل تنظيم ايدلدى بويجه اسكى carmes لرك Vaugirard سواقانده كى مناسترنده يرلشمش اولان پارس قانونيكلر انسييتوس بروجه آنى فا كوله لرى احتوا ايديبوردى :

(۱) صوروبونك ملغا الهيات فا كوله سنى ، شرق لسانلرينك تدريسنه مخصوص سربست برمكتب دخى علاوه ايدلمش اولان ماحق شرعى حقوق و قدسى فلسفه فا كوله لرى .

السته شرقيه مكاتبنده نامدار عالملر ، عبرانى ، سىر ياق ، آثورى ، عربجه اسكى مصر ، قبطى ، بيزانس ويونان لسانلرى تدريسى ايديبورلردى .

(۲) برادبيات ، برحقوق فا كوله سنى ، برعلوم عاليه ، برتجارت واقتصاد مكتب عاليه سنى ، بوفا كوله لرده مشهور متخصصلر تدريسانده بولونبور . بوفا كوله لره منسوب طلبه لر ، رسمى صوروبون فا كوله لر بىنك عى امتجانلرىنى (مأذونيت ، آغزه غاسيون ، دوكتورا) حاضرلا بورلردى . فقط قانونيكلر فا كوله لرى شهبه سز طلبه يى يالكنز امتحانلره حاضرلا بور ، بوامتجانلردن كچيرته ميورلردى . مختلف ديپلومالر وبره بيلمك صفت قانونيه سنى يالكنز دولت مؤسسه لرى حائزدى .

چوق پارلاق اولديغى (بالخاصه ادبيات وحقوق امجون ، چونكه قانونيكلر ادبيات فا كوله سنده ، فرانسه نك لائين پروفسورلردن اك ايوسى تدريسانده بولونبورلردى) تكرار ايتديكم بوتشكيلات ، آرلرنده يك ممتاز متفكر لرك بولونمه سيله ، ملتك قانونيكلر عنصرلرى ثروتى تأمين ايتدى . پارس قانونيكلر انسييتوسنك بوكونكى امينى ، دارالمعلمين عاليه اسكى طلبه سندن ، قارىخ آغزه رده سى ، ادبيات دوكتورى ، بالاخره رهبانه داخل اولمش اولان پسقپوسى - پروفسور ، مونسنيور Baudrillart مؤسسه سنده بوكسك برصفت علميه صاحبي دره بو ايكي دارلقنون اعضاسى آراسنده كى مناسبلر اساساً دوستانه در . « رقابت » دن بجه محل يوقدر . صوروبون دارلقنوني وقانونيكلر انسييتوسنك مشترك برچوق طلبه سى واردر . الهيات فا كوله سنك لغوى ، دينلر تدريسانى مسئله سنى ، دولت جهتندن حل وتنظيم ايتمش اولديغى ظن ايتديره بيليردى . فى الحقيقه لاييق حكومت ، بويجه بونوع تدريساندن قطع علاقه

ايدىيور مدرسار، يروو سائطسى و برمكدن فارغ اوليور واليهات واعتقاد يانه متعلق تدرىساتك اسباب و وسائل موفيقيتى آرزولرينه كوره تىمادى و تنظيم ايتىك اهمانى قاتولىك ، پروتستان و يهودى جماعتلرينه براقيوردي . فقط ۱۸۸۶ ده بومسئله او قدر ساده كملر ايله ايراد اولتايوردي . موسيو ورنك مقدا تدقيق ايتديكمز ، آلتى سنه اول نشر ايتىش اولدينى طين انداز مقالهسى ديكر بوجهه حل يوللرينى احضار ايدىيوردي .

ايكنجى ايمراطورلق زماننده معارف و صنايع نفيه ناظرلغنى ايفسا ايتىش اولان Victor Duruy ، سوربون و قوللز دو فرانس ياننده ، فلسفه و يونان ، لاتين ، روما و شرق لسانياتى ايجون ، اون طقوزنجى عصرده فرانسه و آلمانياده تاسس ايتىش اولان يكي مه تودرك تدقيقه مخصوص « Ecole des Hautes Etudes » مؤسسنى تاسيس ايتىش اولدينى معلومدر . بومؤسده يى تاسيس ايدن ۳۱ توموز ۱۸۶۸ ارادهسى ، بومكتيك و نظرى تدرىسات يانه موضوع و نظرى تدرىساتى تقويه و توسيعه مخصوص اولديغى تعيين و تصریح ايتىشدى . بويوكسك تدرىسات مکتبى چوق چابوق ، فرانسه نك بويوك علمى مركز لرندن برى اولدى .

الیهات فاكولته لرینك ۱۸۸۶ ده لغوى زماننده كى ، تجربه دن استفاده ايتدى :

بوعوعدو Eeoledes haules Etudes ياننده ، Ecole des Ctudes histrico-philosorhupue réligieuses كشاد ايتدى . ايكي مؤسسده ، مختاريتلرينى تاماً محافظه ايدرك « شعبه لر » نامى آلتنده برلشملى ايله ، زنكین بر كتبخانه و مساعى سالونلر بيله مجھوز اولارق ، صوربونك برنجى قاننده كائن Ecole des Hautes Etudes تشكيل ايتديلر .

ايشته موريسى ورنك فياضى مجادله سنك نتيجهسى بوايدى .

بو خصوصده كى لايحه قانونيه يى ، تدرىسات عاليه مديرى و بالاخره پارس دارالفنون امينى اولمش اولان مشهور فيلوزوف Louis Liard قلمه آمشدى . موسيو پووانقاره دن اول ، رئيس جمهور اولان Armand Fallières بو زمانده معارف عموميه ناظرلغنده بولونيوردي . اساساً بووظيفه يى ايفا ايدىيوركن قاتولىك فاكولته لرینك محافظه و دواچى لهنده مجلس مبعوثان زنده بيهوده تشبثلرده بولونمشدى . بوفا كولته لرک لغو ابدلش اولدينى جلسه دن صوكره دركه موسيو فاليره ، وليبار ، پارسده يكي بردى تدقيقات مركزى احداثى لزومنده مطابق قالدیلر . بونك ايجونده الكابى چاره Ecole des hautes Etudes ده يكي برشعبه تشكيل ايتكىدى . موسيو Liard ، ۱۸۹۶ ده بومكتيك آلتنجى سنه

د خوریه بی مناسبیله نشر ایتمش اولدینی La scetion des seiences religieuses عنوانلی کوچوک
برجلده بو صحنه بی بالذات حکایه ایتمش اولدینی کبی ، حادثه لک تفصیلاتی دخی ، بوشعبه نك
کتابتی ، ورنك وفاتندن سو کره بعده بوشعبه نك ریاستنی ایفا ایتمش اولان موسیو
Toutain ک Histoire de la section des sciences religieuse de 1889 à 1911
عنوانیله ۱۹۱۱ ده نشر ایتمش اولدینی جلدده حکایه ایتمشدر .

۲۱ مارت ۱۸۸۵ مالیه قانونی (بودجه قانونی) قاتولیک الهیات فاکولته لری مدرسلری
معاشاتی ایچون اوزمانه قدر قبول ایتمش اولدینی تخصیصاتی الفا ایتمشکه ده واسع ، ده
مکمل ، دینی تاریخک ده مختلف مؤسسہ لری احضار ایتمش اولدینی ، موسیو Totuain ،
سوله یوردی . اوزمانده مبعوث ۱۸۸۶ سنه سی معارف عمومیہ بودجه سی محرر لکنی ایفا
ویدی سنه مقدم اعیان ریاستنده ایکن وفات ایتمش اولان Antonin Dubost ، فی الحقیقه
اوتوزیک فراتلق تخصیصات قبولی تکلیف ایتمش بو تکلیفی بوضورتله مدافعه ایتمشدی :
۳۱ مارت ۱۸۸۵ مالیه قانونی قاتولیک الهیات فاکولته لری الفا ایتدی . فقط بوالغابی
انتاج ایدن مناقشه ده الهیات تدریساتی ماده لرندہ ، تجدید اولونمق ، کتچاشمه و معاصر علمله
مناسیته وضع اولونمق احتیاجنده اولسایدی ، مملکت مزده بوتون تدریساتدن کاملاً غائب
اولیه حق بر قسم موجود اولدینی قبول خصوصنده عمومیتنه اتفاق ایدمشدی . فی الحقیقه تصور
ایتدکری نقطه نظر نه اولور ایسه اولسون دینلر ، بشریت تاریخک شایان اهمیت بر قسمی
تشکیل ایتمش اولدق لری آشکاردر . بوندن اعتباراً ، بالذات تاریخ کبی دینلری مقایسه
وتنقیده تابع قیلمق بوندن تسلسل و قرابتہ یوکسلمک مناسب دره . بو مقصدله درکه حکومت
Ecoje des Hautes etudes ده دینی علوم بر شعبه سی احداثی ، بو احداثه قارشیلق اولق
اوزره اوتوزیک فراتلق بر تخصیصاتک قولنی طلب ایله .

معارف عمومیہ نظارتی درعه ده ایتمش اولان موسیو فالیه ریک خلنی ومؤخرأ باش
وکیل اولمش اولان René gyoblet ، سلفنک پروژه سفی تصدیق وتأکید ایدره ک مبعوثانه
وبعدہ اعیانه بولایچه بی قبول ایتدیردی . دینلره قارشق قطعاً غیر محاصم فقط علمی صریح
بیاناتی یکی شبهه نك هانکی فکرله تلتی واحداث ایدلمش اولدینی کافی درجه ده کوسترر :
« مناقشات قلمیه اثری ایسته میوزر ، فقط تحری ، تنقید اثری ، بوراده نصک مناقشه سفی
دکل ، منلرک تدقیقی ایسته یوزر » .

دینی علملر شعبه سنک مشروطی اراده سفی رئیس جمهور Jules grévy ۳۰ کانون نانی

۱۸۸۶ ده امضا ایتدی ، چوق سربست فکری وایخیلار ، خریستیان نصرلینک منشتنه دائر تدقیقاتیه اشهار ایتمش بر پروتستان علمی اولان Albert Réville بو مکتبک ریاستنده اولارق عینی سنه ۱ مایسده تدریساته باشلادی .

مکتبک روحی دائماً بر آزاول موسیو goblet نیک تصویر ایتمش اولدینی غایه اولدی : بوروح اصلا دوغمتیک دکلدی یعنی معین هیچ بر عقیده تحت تابعیتنه کیرمه مشدر . مختلف سنیلککک ، اسلام ، بودیک ، روما قاتولیکلکی وره فورمه پروتستانلق ، حتی آفریقا و اوقیانوسیا آینلری ، تدقیق ایدلیکی کورولیوردی . بومضاد جریانلر آتیق یوکسک بریطرفی اعلانیله وفاقله چالیشاییلیدی . موسیو وهرنک دیدیکی کبی ، «رقایتلری آتیق وثیقهلری یوکسک براسـتقلال ، تام برقطع علاقه ایله ، یاقین یاخود اوزاقی نسیاحیدن . اندیشه ایتکسزین تفسیر ایتک غیرته میدان بولور . شوخالده نه دوغما ونه ده قلم مناقشه لرینی موجب اولمازدی .»

دیگر طرفدن موسیو Liard ک یوقاریده قید ایتمش اولدیغیز ۱۸۹۶ ده نشر ایتمش اولدینی جلدده بو پروغرامک اون سنلک تجر به سندن سوکره ، « حکومتک دینی علملر شغبه سنی تشکیل ایتککله قاتولیکلککله وعلیمنده تدریساتنده بولونماغی دوشونمه دیکنی ، دکانک ضروری معاوانی اولان بوواسع صمیمتله تاریخ و تنقید اصولیه دینی حادثهلری کندی کندیلککرندن تصوره مقتدر صمیمی ، یوکسک ، صلاحیتدار معین بر مقدار افکارک طوبلانمانی ایسته مش اولدینی » سویله یوردی . موسیو Liard ۱۸۹۶-۱۸۹۷ ده عینی سالنامه ده (ص : ۳۳ ، ۳۴) بو صورتله اداره کلام ایدیوردی : « شهبه سز خیال قورما یورم . احتماللردن تماماً قورتولمش ، بر سببوزا تفکرینه صاحب اولالیدر . ریاضی علملردن ماعداسنده متحریمی ، مشاهده تماماً انقسی حسیاتدن تجرد ایتک غیر ممکن اولدینی . دوشونورم . طبیعی علملرده طرفکیرلکک اولدیغنه کوره ، تاریخی عالمرده و خاصتاً دینی حسیاته یعنی انسانک اک درین اساسنه تماس ایدن تاریخک یوقسمنده ، دها قوتلی سببیه طرفکیرلکک موجوددر . فقط بوملاحظهلردن سوکره مفرورانه علاوه ایدیوردی : « نه اولورسه اولسون ، علمی صورتده تعقیب ایدیلن عینی بر تدقیق مقصدیه طوبلانمق غیر ممکن دکلدر تاریخده تظاهر ایدن دینی حادثهلرک تدقیقنده ، انسانلر مختلف اعتقادلر اظهار ایدرلر : بونک ممکن اولدیغک اثباتی ایسه ، بونک بوبله اولدینی در .»

بوشهادت منفرد دکلدر . بو عینی ۱۸۹۷ سنه سی عینی سالنامه سنده ، اوزمان دینی علملر

شعبه سى رياستنده بولنان Albert Réville ، « مختلف دينلره عائد وثيقلر و آبدلرلك متمادى و برلكده تدقيقاننده بزىكى كې مختلف منشألر و صفلردن اشخاص برلشديرن برقوللرهنوز هيچ بر طرفده كورونه مشدر... وظيفه مز، الكسربست تدقيق عمده سى سايه سنده عكس تقديرده اسمنه لايق علم بوق ديمكدر - واقعه لرى ، شهادت لرى ، متلرى تدقيق و بوندن معنا و قيمت استخراج اتمك، معاصر تنقيدك فياض مه تودلر نى بورايه تطبيق ايدوب بزه بلا قيد و شرط آجيلمش اولان نحرک « Templum serenum » ساكن حريمى . الهياتك محترصى استيلاسنه اصلا ترك ايمه مكدر . بونك صادقلى اولديغمزى بوراده اعلانه اجتسار ايدهرم . »

فى الحقيقه ، حربك عرفه سنده ، خريستيان متلرى واسع ماده لرى اوزرنده قانونيك و پروتستان ، سربست متفكرلر ، حقوقى ، براديبات بر فلسفه آغره ژده سى ، موسوى عالمى برآنه فرانسز مکتبک اسكى اعضاسنك تشريك مساعى ايتدكلرى ، شرعى حقوق ، خريستيان اسكى ادبياتى ، پيزانس آرکه تولوژيسدن قرون وسطا عقائد و نصوصى تاريخى ، آرالرنده تقسيم اتمش اولدقلى كوروليوردى .

فقط بوكون دى علملر شعبه سى ، شايان دقت برانكشافه مظهر اولدى . وثيقه اولق اوزره بوسنه ايجون تدقيقات پروغرامنى بوجه آتى درج ايديوورم . بوشعبه نك حال حاضرده كى رئيسى ، نو كوده ايكى آى مقدم كشاد ايدلمش اولان فرانسز انستيتوسنى تنظيم مقصديله ايكى سنه ايجون قرآنسهدن آيرلمش اولان بويوك ينديانىست Sylvain Lévi در . (۱) غيرمدنى ملترك دينلرى : پروفوسور Marcel Mauss . هفته ده ايكى ساعت درس : برى اوسترايلاده ميتولوژى و دى منسكك مناسبلرى حقتده (سماحى اينك مؤثرى نظريه سى) ديكرى عملى ، بعضى سودان دينلرينه دائر مؤخر و نائقك تدقيقه مخصوص در . (۲) آمريقانك précolom bienne دينلرى : پروفوسور Raynaud . هفته ده ايكى ساعتك درس : برى غوواتمالا او Jucatan (مرکزى آمريقا) نك اتنوغرافى ، دين ، تاريخه دائر . ايكنچى درس ، عملى ، مايا (مكسيقا) يه عائد نجومى برال يازيسنك تدقيق و ايضاحه مخصوصدر .

(۳) اقصاى شرق دينلرى : پروفوسور Granet ، هفته ده ايكى ساعتك درس : برى اسكى دى برتقويه (King Tchou) دائر . ديكرى عملى ، تاوثيسست متلرينك تدقيقه مخصوصدر .

- (۴) هند دینلری: وکیل یروفسور Masson-Oursse (هندستانده علمی وظیفه ده یولونان Foucher ك وکیلی ۱ هفته ده ایکی ساعتك درس . بری براهانی، دیگر ی بودیلک متلرینك تدقیقنه مخصوصدر .
- (۵) مصری دینلری: یروفسور Foret ، هفته ده ایکی ساعتك درس . بری « choiak » آبی باراملرینه نظراً، « نبائی اوزیرسی عبادتنه دائر دیگر درسی ایسه عملی، اولوب هیروغلیف متلرینك قرأتنه مخصوصدر .
- (۶) آثور ی - بابلی دینی: یروفسور Gossey ، Bel Marduk الهنه عأد متلرک تدقیقنه مخصوص بریری متعاقب ایکی ساعتك درس . (ایکی سنه د نبری تدریس ایدلکده اولان درسلك مابعدی)
- (۷) اسرائیل وغرب موسولرینك دینلری: یروفسور Loisy ، هفته ده ایکی ساعتك درس . باولوس رسولك رساله لری تألیقنه دائر .
- (۸) ربی و تالموده عأد یهودیلک: وکیل مدرسی Lieber ، هفته ده ایکی ساعتك درس ، سپینوزأمك « Traité théologico-politique » دائر و میزارخك مختلف تنوعلرینه مخصوصدر .
- (۹) اسلامیت و عربستان دینلری: یروفسور Clément Huart ، طبری تفسیری امانه سیله قرآنك اونجی سورهنك ایضاحی و جلال الدین رومینك متویسنه نظراً عجم تصوفی تدقیقی .
- (۱۰) یونان و روما دینلری: یروفسور J. toutain ، هفته ده ایکی ساعتك درس . اسکی نه تروری نك عبادتلر دینلری ، قدیم یونانستانده الوهیتلر و سماوی عبادتلرک تدقیقنه مخصوصدر .
- (۱۱) اوروپانك ابتدائی دینلری: یروفسور، Hubert خسته لغندن دولایی مآذوندر . وکیلی . Jean Marx ، ایرلاندا لیلرک Ossian منقبه لری منشأنه دائر برساعت ، قرون وسطا فرانسر فولکلوری حقتنده دیگر برساعت
- (۱۲) خریستیان ادبیاتی و کلیساتاریخی: یروفسور E. de Foye رومالی Hippolyte ك « philosophoumena » سنه دائر برساعت ایضاحات ، دیگر برساعت ایلک عصرلرده خریستیان تفکرینك تشکلی و تکاملنه دائر . بوندن باشقه معلم معاونی P. Monceaux ایکی ساعت لاتینجه مختلف خریستیان متلرینی ایضاح ایدیور .

(۱۳) بیزانس خریستیانلی و خریستیان آرکه ئولوژییی پروفیسور G. Millet اون اوچ اوون دردیجی عصرارده بیزانس، اسلاو، روما کلیسارینه دائر بر ساعت، دیگر ساعت عملی در. مؤلف طرفندن مکتبده جمع ایدلمش بیزانس قولکسیوننک طوغری دن طوغریه تدقیقنه مخصوصدر .

(۱۴) عقائد ونصوص تاریخی : پروفیسور P. Alphanéry (موسوی) قرون وسطاده لاتین مذهببارنده غنوسیتسم و سکنزنجی عصر دن اون بشنجی عصره قدر غربده حجره دائر ایکی ساعت . بوندن ماعدا صور بونده قرون وسطا فلسفه سنی پروفیسوری Gyilson طرفندن هفته ده ایکی ساعت درس ویریلور : بری اون ایکنجی عصرده پلاتونیزم و تصوف ، دیگر بری بویوک آلبر و پونان - عرب ادراکی نظریه لاری

(۱۵) شرعی حقوق تاریخی : پروفیسور M. R. Genestal ، اوننجی عصر دن اون اوچنجی عصره قدر فرانسز کلیسائی حقوقک مختلف نقاطنه دائر ایکی ساعت .

(۱۶) اخلاقی افکار تاریخی : پروفیسور A. Bauyet ، اوچنجی عصر دن اون بشنجی عصره قدر غولرده خریستیان اخلاقک تکاملنه دائر بر ساعت ، پاولوس رسولک اخلاقنه دیگر بر ساعت .

(۱۷) نهایت ، عبرانی مثلرینک (حاکم کتابی) ایضاحی ایچون M. A. Lods طرفندن تقریر ایدیلن موقت بر قونفرانس احداث ایدلمشدر .

*
**

مسبوق واقعه لر، فرانسه حکومتک بعده Ecole des Hautes Etudes ک، یوکسک تدریسانده « الهیات » یا خود دها زیاده « دینی علملر » ک موقعی هانکی معناده آ کلامش اولدقلرینی کافی درجه ده کوستیر. بوراده قبول ایدیلن صورت حل جذری در: هولاندا و آلمانیا الهیات فا کولته لرینی محافظه ایتمش اولدقلری حالده ، فرانسه کننیدیسنکندن رسمی تدریسائی الفسا ایدرک هیچ بر دینه مقید اولمایان تماماً باشقه فکری بر مؤسسه آچدی . بوصورت حل فرانسه ایچون ممکن واحتمالکه ضروری ایدی . زیرا فرانسه ده ظواهره رعماً، هیچ دکسه فکر عالمنده غربک بویوک دینلر دن هیچ بری (قانونیکلک پروتستانلق، موسویک) قاهر برا کثرتیه صاحب دکلدر: فرانسه ده اعتقادلر خصوصنده بویوک اختلافلر واردر . فرضا هولاندا ده بالعکس ، ارباب تفکرک بویوک برا کثرتی

پروتستان در. الهيات فا كوله لرى اوراده بوارياب تفكر ك آرزو و آلنى تمثيل ايدييورلره هر نه قدر آلمانيا قاتوليك ويروتستانلر آراسينده تقسيم ايدياش ايسه ده ، اولدقجه جدالجو قوتلى برپروتستان منبعك صاحييدر . بوندن دولاي پروتستان الهيات فا كوله لرى آلمانيا ايجون طبيعى و ضرورى بر مؤسسسه در ر بوسيله در كه فرانسه ده قاتوليك فا كوله لرينك سدينى انتاج ايدهن ره فورمه ، رسمى دين تدريساتك تجددى ، فرانسه نك پروتستان قومشو مملكتلرتده ، بالذات الهيات فا كوله لرى داخنده ايضا اولونه بيلدى . بالطبع تجدد طرزلى ، ره فورمه لرك شرائطيه تنوع ايتمه ليدر . دوريمزده غير متحول اولان شى ، اك منور كيمسه لرك اراده سى ، يوكسك تدريساتده ، بوكون يكانه علمى اولمق اوزره قبول ايدياش ، وثيقه لرك بي طرف ، قطعياً سربست تدقيقه مؤسس مه تودلره نظراً دىنى مسائلى تدقيق ايتديرمكدر .

استانبول دارالفنونى تاريخ اديان مدرسى

ر . دومنويل

مترجى :

علمى عمير

